

VÝVOJ STÁTNÍCH AKTIV A PASIV A JEJICH VLIV NA STÁTNÍ DLUH ČR

Jaroslav Pilný

Ústav ekonomie, FES, Univerzita Pardubice

Abstrakt: Stav státních aktiv a pasiv a jejich vývoj výrazně ovlivňují výši státního dluhu. Příspěvek podává přehled o současném stavu státních finančních aktiv a pasiv ČR a jejich očekávaný vývoj s vlivem na státní dluh ČR.

Abstract: Development of State Government Actives and Pasives and their Influence on State Debt of CR

State of government actives and pasives and their development decidelly influence a high of state debt . This contribution gives contemporary situation and expected development of financial actives and pasives and their influence on state debt of CR.

Klíčová slova: státní aktiva a pasiva, vývoj, vliv, státní dluh CR.

Key words: state actives and pasives, development, state debt CR.

1 OBECNÁ CHARAKTERISTIKA PROBLÉMU

Základním předpokladem ekonomického a následně i celkového společenského rozvoje každého státu je dostatek zdrojů, ať již finančních nebo jiných (např. Švédsko má velké zásoby kvalitních zelených rud, Holandsko má bohatá naleziště zemního plynu, arabské emiráty mají dostatek ropy aj.). Česká republika, stejně tak, jako většina evropských států, např. zmíněné materiální zdroje nemá, avšak přesto je jejich snahou zajistit pro své obyvatelstvo dobrou životní úroveň a odpovídající hospodářský a společenský rozvoj. Jednou z cest získávání finančních zdrojů, nutných pro rozvoj státu je získávání různých druhů půjček, případně jejich poskytování za výhodných podmínek atd. Tento proces lze podrobně sledovat na účtu státních finančních aktiv a pasiv.

2 STÁTNÍ FINANČNÍ AKTIVA A PASIVA

Státní finanční aktiva a pasiva (SFAP) ČR zahrnují peněžní prostředky na účtech státu, které spravuje Ministerstvo financí (MF), s výjimkou účtu běžného hospodaření státního rozpočtu, dále také pohledávky státu ve správě MF a závazky ČR z minulých let (státní dluh). SFAP nejsou součástí státního rozpočtu ČR.

2.1 Státní finanční aktiva

Do bilance státních finančních aktiv (SFA) patří zejména:

- peněžní prostředky z výsledků hospodaření minulých let,
- peněžní prostředky uložené na bankovních účtech,
- vládní a ostatní pohledávky státu vůči zahraničí,
- majetkové účasti státu v obchodních společnostech a cenné papíry, jejichž majitelem je stát,
- pohledávky státu z poskytnutých státních půjček a návratných finančních výpomocí aj.

Součástí SFA je také zvláštní účet **důchodového pojištění**, na který je převáděn rozdíl (zpravidla záporný) mezi příjmy, které jsou z výběru dávek na důchodové pojištění od občanů a mezi objemem vyplacených důchodů za příslušný rok.

2.2 Státní finanční pasiva

Státní finanční pasiva představují v podstatě **státní dluh a tvoří je především:**

- závazky státu z přijatých zahraničních půjček,
- zahraniční závazky převzaté od Československé obchodní banky,
- závazky z emise cenných papírů aj.

3 SOUČASNÝ STAV A TENDENCE VÝVOJE SFAP

Stav objemu SFAP ČR za 3 roky (2002 – 2004) je uveden v tabulce č. 1.

3.1 Komentář

a) Rok 2002

Vzrůst státních finančních pasiv byl způsoben zvýšením dlužnické pozice státu vůči zahraničí. Uvnitř státu bylo zvýšení dluhu způsobeno rozsáhlými přesuny v umístění státních dluhopisů (35,5 mld. Kč).

b) Rok 2003

Vzrůst státních finančních pasiv v r. 2003 byl způsoben hlavně zadlužeností státu vůči bankovnímu sektoru. Výsledkem bylo zvýšení státního dluhu z 395,7,9 mld. Kč na 493,2 mld. Kč.

c) Rok 2004

Vzrůst dlužnické finanční majetkové pozice státu celkem o 99,7 mld. Kč byl způsoben hlavně vývojem vztahů k zahraničí. Zadluženost státu vůči tuzemské bankovní soustavě poklesla.

Tab. 1: Státní finanční aktiva a pasiva ČR v r. 2002 – 2004 (v mld. Kč)

Druh položky aktiv – pasiv/rok	2002	2003	2004	Struktura v %	
				2003	2004
a) Státní finanční aktiva					
1. Prostředky státu na depozitních bankov. účtech SFA	15,1	10,7	11,2	7,8	8,4
2. Pohledávky státu vůči zahraničí	94,4	75,5	45,5	55,0	34,4
3. Pohledávky státu vůči tuzemsku ve správě MF	25,4	38,5	51,5	28,0	38,8
4. Majetkové účasti státu v zahraničí i v tuzemsku	6,9	7,0	11,5	5,1	8,7
5. Cenné papíry a ostatní finanční aktiva	10,8	5,7	12,8	4,1	9,7
STÁTNÍ FINANČNÍ AKTIVA CELKEM	152,6	137,4	132,5	100,0	100,0
b) Státní finanční pasiva					
1. Závazky z emise státních cenných papírů	388,3	479,9	571,4	97,3	96,4
2. Vládní závazky vůči zahraničí	7,6	13,3	21,5	2,7	3,6
STÁTNÍ FINANČNÍ PASIVA CELKEM	395,9	493,2	592,9	100,0	100,0
SALDO SFAP	- 243,3	- 355,8	- 460,4		

Z číselných údajů o vývoji objemu SFAP je patrný pokles aktiv a růst pasiv, což vede k růstu státního dluhu. K růstu státního dluhu nepřímo přispěl také vstup ČR do EU, protože ČR získala úvěry od Evropské investiční banky a více se zadlužila v zahraničí.

4 STÁTNÍ DLUH

Státní dluh je dluhem centrální vlády a všeobecnou tendencí je jeho růst, a to jak v ČR, tak v ostatních státech. Současný státní dluh ČR není jen pouhou akumulací rozpočtových schodků, ale patří sem i dluhy mimorozpočtových fondů, zejména dluh Konsolidační agentury aj. Mezi významné příčiny soustavného růstu státního dluhu patří např. špatně nastavený systém

sociální politiky, systém veřejného zdravotnictví aj. Významnou součástí státního dluhu je dluh obcí, které např. za rok 2003 vykázaly dluh v celkové výši 70,4 mld. Kč.

Na vzniku státního dluhu se podílely významně také dluhy bývalých státních podniků včetně hrazení ekologických škod. Je odhadováno, že celková sanace bankovního sektoru přišla občany státu nejméně na 300 mld. Kč, přičemž horní odhad se blíží 0,5 bil. Kč. Přehled o velikosti státního dluhu za období let 2002 – 2004 podle oficiálních údajů MF ČR je uveden v tabulce č. 2.

Tab. 2: Struktura a vývoj státního dluhu ČR v r. 2002 – 2004 (v mld. Kč)

Položka/rok	2002	2003	2004
Státní dluh celkem	395,9	493,2	592,9
Domácí dluh	386,7	479,9	522,6
Z toho:			
Státní pokladniční poukázky	164,1	160,6	125,5
Střednědobé státní dluhopisy	222,6	319,3	397,0
Zahraniční dluh	9,2	13,3	70,3

Zdroj: SZÚ ČR 2004

5 OČEKÁVANÝ VÝVOJ

V mezinárodním srovnání patří ČR k zemím s nižší úrovní státního dluhu s rizikem jeho nárůstu. Mezi hlavní příčiny státního dluhu patří:

- vysoké deficity veřejných rozpočtů, zejména rozpočtu státního,
- zařazení České konsolidační agentury (ČKA) do sektoru vlády,
- dokončení procesu privatizace spojené s poklesem mimořádných příjmů aj.

K zpomalení růstu státního dluhu by měla přispět realizace daňové a fiskální reformy veřejných financí, která by měla přispět k zvýšení příjmů a snížení výdajů jednotlivých kapitol státního rozpočtu. K postupnému snižování státního dluhu by měla přispět také reforma penzijního systému.

Literatura:

1. Holman, R. *Ekonomie*. Praha: C.H. Beck 1999.
2. Pilný, J. *Veřejné finance*. Pardubice: UPA 2004
3. Státní závěrečné účty ČR za roky 2002 - 2004.
4. Zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech ČR.
5. www.mfer.cz.

Kontaktní adresa:

doc. Ing. Jaroslav Pilný, CSc.
 Ústav ekonomie, FES, Univerzita Pardubice
 Studentská 84
 532 10 Pardubice
 e-mail: jaroslav.pilny@upce.cz